

AANTEEKENINGEN OMTRENT EENIGE
DORDRECHTSCH E SCHILDERS.

DOOR

G. H. VETH.

XXXV.

CLAES SNELLAERT

LAES SNELLAERT werd omstreeks het jaar 1540 te Kortrijk geboren.

Zijn vader WILLEM SNELLAERT was een schilder in waterverw die evenwel in de kunst iets meer vermocht dan de andere destijds te Kortrijk zeer talrijke doek-schilders.¹⁾

Waarschijnlijk was zijn vader dan ook zijn eerste leermeester, doch later ging hij in de leer bij KAREL VAN YPEREN, die hij bij het schilderen in olieverw van *een laatste oordeel* behulpzaam was.²⁾

Om welke reden is mij onbekend, misschien om vervolging wegens den godsdienst te ontgaan, zoo als vele zijner tijdgenooten, vertrok hij naar Holland en vestigde zich te Dordrecht, waar hij in Mei 1586 in het St. Lucasgild werd ingeschreven, zooals blijkt uit de volgende aantekening in het gildeboek.

¹⁾ V. MANDER ed. 1618, p. 168a.

²⁾ Ibid. p. 171a.

Anno 1586 Den lesten dag Mey is int ghilt ghecomen Claes Snellaert Schylder, met een kynt, ende heeft gegheven vyff nobels elcke nobel tot twee gul tyn st. ende 30 st. woer de ghesellen wrijntschap, daermede heeft hy dat ghylt betaelt.

Hiermede stemt overeen de aanteekening in de rekening van hetzelfde gild over 1586—87

*Noch van Claes Snellaert van syn ggyld ggelt wyff noebels comt XII gl. X st.
Syn wrintschap I gl. X st.*

Hij schijnt in Dordrecht spoedig werk te hebben gevonden want in de rekening van hetzelfde jaar vindt men iets verder

Claes Snellaert eenen knecht III st.

In het Proclamatieboek der Hervormde gemeente te Dordrecht vond ik het volgende aangeteekend :

1588 *Den VIII dagh van Meye.*

Getr. 31 Claes Snellaert, schilder, weduwer van Cortryck.

Mey 1588. Eneken van Spertsenberg, jonge dochter, van Antwerpen.

In de rekeningen van het gild over 1587—88 tot 1600—1601 vind ik hem telkens vermeld als betaald hebbende voor een tot vijf leerjongens, de laatste maal voor drie. Knechts vond ik niet meer.

Overigens sluit dit met het bericht van VAN MANDER dat hij in 1602, in de zestig jaar oud zijnde, te Dordrecht is overleden.

VAN MANDER zegt dat hij „*soo taemlijck van Teyckenen, Metselrije, Compartimenten, en ander versieringhe van cieraden*” was.¹⁾

Het eenige werk dat ik van hem vermeld vond is een Munterstuk dat volgens BALEN²⁾ hing in de Rechtskamer van de Munt. Hij noemt het: *Een stuk van de Munteren, mette Generaels, na men oordeeld, Geschilderd bij eenen Snellaard.*

Dit stuk is met de andere daar toen nog aanwezige Munterstukken verdwenen en nog niet teruggevonden.

XXXVI.

ABRAHAM SUSENIER.

Van het leven van dezen schilder is al zeer weinig bekend. HOUBRAKEN³⁾ zegt dat hij een Dordtenaar was. Indien hij daarmede bedoeld heeft dat hij te

¹⁾ Ibid. p. 171a.

²⁾ Beschrijving van Dordrecht, bl. 682.

³⁾ D. III, bl. 213.

Dordrecht geboren was, heeft hij zich echter vergist. Immers vond ik in het Proclamatieboek der Ned. Herv. gemeente aldaar de volgende huwelijksaankondiging

1646. 28 *January*.

Abraham Sissenier, Schilder, j. m. van Leyden.

Maaiken Isaax j. d., van Dordrecht, beide wonen in de Kolfstraet.

Sponsa de br. Testium Patris.

Hij was dus een Leidenaar van geboorte; maar woonde tijdens zijn huwelijk reeds te Dordrecht. In hetzelfde jaar kwam hij volgens HOUBRAKEN in het *Konstgenootschap van St. Lucrs* ¹⁾ aldaar.

Ofschoon de tijd zijner geboorte geheel onbekend is, meen ik deze met het oog op zijn huwelijk en opname in de confrerie op omstreeks 1620 te kunnen stellen. Of hij al of niet voortdurend te Dordrecht is gevestigd geweest ligt ook in het duister. Geen bewijzen zijn mij tot heden voorgekomen dat hij elders in een schildersgild of confrerie is opgenomen.

In de door mij zoo ik meen vrij nauwkeurig nageziene Dordrechtsche Registers der dooden heb ik zijn naam niet gevonden. Hieruit zou men kunnen gissen dat hij aldaar niet overleden is; maar zekerheid geeft het niet. Een schilderij (Vanitas) in het museum te Gotha gem. *AB. S. 1664* wordt met zeer groote waarschijnlijkheid aan hem toegeschreven. Is hij omstreeks 1620 geboren, dan is het zeker niet onwaarschijnlijk dat hij in 1664 nog leefde en moet dus zijn sterfjaar daarna worden gesteld.

De schilderijen van SUSENIER zijn tegenwoordig zeldzaam. In geen onzer Nederlandsche Musea is ABRAHAM SUSENIER met eenig bekend werk vertegenwoordigd.

Volgens mededeeling van de Heeren BREDIUS, HOFSTEDE DE GROOT en MOES vindt men in buitenlandsche musea de volgende stukken van hem.

Te Emden een gem. *AB.S.*

„ Berlijn, stilleven met visschen, uit het depôt geleend aan de Kon. Porzellan-Manufactur aldaar, gem. *AB.S.* f. 1661. Het wordt daar vermeld als vermoedelijk van den Zweed SLINGBOOK. Het werd in 1874 met de coll. SUERMONDT uit Aken verworven.

„ Gotha een gem. *AB. S. 1664*. (Reeds boven vermeld.)

1) HOUBRAKEN noemt de Confrerie van St. Lucas doorgaans *het Konstgenootschap*. Dit is onjuist. Bij de scheiding uit het gild der vijf neringen, 1642, bleven fijn- en grofschilders in eene confrerie vereenigd, terwijl eerst in 1695 eene scheiding ook tusschen deze plaats had; zoodat men eerst sedert dien tijd van een kunstgenootschap kon spreken. De toestand in zijn tijd past HOUBRAKEN dus ook op vroeger jaren toe. Zie hierover Arch. Obreen 7e Deel bl. 87.

De Heer LIPPMANN te Weenen bezit een zeer fraai *stilleven* voluit gem. ABR. SUSENIER, volgens Dr. BODE een der fraaiste stukken in dit genre die hij ooit zag.

Ziedaar alles wat er, zoover bekend, nog van zijn werk aanwezig is.

Toch moet SUSENIER vooral in den aanvang zijner schildersloopbaan veel gewerkt hebben.

De Heer C. HOFSTEDE DE GROOT vindt in het familie-archief der VAN SLINGELANDTS een: *Staat ende Inventaris van Pieter de Rovere Heer van Hardinxveld, Bailliu van Zuydholland etc. en vrouwe Sophia van Beveren met de dood ontruymt ende nagelaten. Zijn Ed. overleden den 17 Sept. 1652. Haer Ed. den 14 Maart 1682. Geinventariseerd 8 Dec. 1682.* Hij schreef daaruit af de lijst der daarin voorkomende schilderijen en teekeningen in lijst en had de goedheid dit afschrift aan mij toe te zenden en ten gebruike te geven. Men treft op deze lijst niet minder dan 18 schilderijen van de hand van ABRAHAM SUSENIER aan, waarbij allerlei onderwerpen behandeld zijn.

Ziehier de beschrijving met de daarbij gestelde nummers.

- No. 13. Een patrys.
- 18. Een bloempott.
- 28. een horentie.
- 29. een tafel met fruyt.
- 35. een viswijfken.
- 45. een fruytben.
- 46. Twee landschappen.
- 68. Een schildery van een krabbe.
- 71. Vier elementen.
- 91. 1 schilderij Meloen.
- 97. 1 klyn landschap.
- 102. 3 landschappen.

Verschillende dezer schilderijen vindt men terug in den inventaris der nalatenschap van POMPEUS DE ROVERE, zoon van PIETER, overl. 5 Januari 1723, terwijl de overige waarschijnlijk bij verdeeling in het bezit van den broeder en de zusters van POMPEUS¹⁾ waren gekomen.

In dezen laatsten Inventaris zijn de schilderijen getaxeed, die van SUSENIER als volgt.

¹⁾ De Inventaris der nalatenschap van PIETER DE ROVERE is onderteekend door: POMPEUS DE ROVERE, heer van Hardinxveld, CORNELIS DE ROVERE, ALIDA DE ROVERE, POMPEUS BERCK, heer van Godschalkoord, geh. met MARGARITA DE ROVERE en S. EVERWIJN, geh. met CORNELIA DE ROVERE.

No. 3. Hoornen en Zeegewassen	f 18.—	No. 28 van den eersten inventaris.
„ 5. Vier elementen in vier distincten stukkiens	f 24.—	No. 71 v. d. eersten inventaris.
„ 8. Een patrijs, stilleeven	f 3.—	No. 13 „ „ „
„ 20. Zeestrandje	f 6.—	misschien No. 97 „ „ „
„ 25. Blompot	1—10	No. 18 „ „ „
„ 26. Een korper ¹⁾ en vis.	1—10 „	No. 68 „ „ „

Al kan men aan deze schattingen niet veel waarde hechten daar zij slechts strekten tot onderlinge verdeling zooals uit de aanteekeningen op den inventaris blijkt, (de daarop voorkomende schilderijen van CUYP staan geschat op f 20 tot f 1—10 en o. a. een RUYSDAEL op f 3.—), toch zijn zij vrij wel in overeenstemming met prijzen die in dien tijd ook op publieke verkooping en werden besteed.

Dr. BREDIUS verschafte mij het volgende lijstje van schilderijen van SUSENIER die op verkooping en voorkwamen met den daarvoor besteden prijs.

Verkooping gehouden in den Haag 1647 door YMANT BOGAERT kunsthandelaar.

Nr. 43. Een van SUSENIER	f 6—10—0
54. „ „ idem	6— — —
56. „ „ idem	?

Idem 1647 door JOSUA BURCHHORN.

No. 15. Een stuk van SUSENIER	f 8.—
---	-------

Idem 1647 verkooping Mons. ROSSETLER.

Een princip. van SUSENIER	f 3.—
-------------------------------------	-------

Boelcedul LEON CASENBROOT. Den Haag 1649.

Een stuk van SUSENIER	f 2—10.
---------------------------------	---------

Op een lijst van schilderijen door den schilder JAN MIENSE MOLENAAR aan zekeren FRANSOIS FELBIER gezonden, en dus van omstreeks de helft der zeventiende eeuw, komt *een fruytagie van Susenier* voor geschat op f 36.—²⁾

Hoe laag de hier vermelde prijzen zijn, zij zijn niet beneden hetgeen in dien tijd de werken van vele onzer grootste meesters oprachten.

Overigens blijkt uit het hierboven medegedeelde dat ABRAHAM SUSENIER, door HOUBRAKEN en ook door Dr. SYSMUS³⁾ alleen als schilder van stillevens genoemd ook velerlei andere onderwerpen heeft behandeld.

Mocht het weinige dat ik omtrent het leven en werk van SUSENIER kon mededeelen aanleiding zijn tot voortgezet onderzoek en er nog menig stuk van

¹⁾ *Een korper?* Ik vermoed dat hier in plaats van *en* moet gelezen worden *een vis* en dat dit moet strekken ter nadere aanduiding.

²⁾ Arch. Obreen D. VII. bl. 303.

³⁾ O. H. 1890 bl. 3.

hem, dat thans misschien hier of daar verschuilt of onder anderen naam verborgen is, aan het licht worden gebracht en dan ook onze vaderlandsche musea niet geheel verstoken blijven van het werk, van dezen, te oordeelen naar hetgeen van hem bekend is, alles behalven onbeduidenden schilder.

XXXVII.

JAN VAN TEYLINGEN.

In het register der ingekomenen in het St. Lucasgilde te Dordrecht komt de volgende, niet zeer duidelijke aanteekening voor:

Anno 1624 heeft het gildt gecocht Jan Teylingen den schilder tot Hellingen¹⁾, alsoo hy een vreemdeling was voor..... een borgers dochter getrouwt heeft.²⁾

De volgende door mij gevonden huwelijksproclamatie, komt mij voor eenige verklaring te geven.

den 28 September 1625.

Getrouwt Jan van Teylingen schilder van Embden, woonende tot Hoorn, 22 October 1625. Adriaenke Havermans Gerritsdr., weduwe van Jan Kop, woont naest Ds Buytendyck.

Proclamatie tot Hoorn.

Ik stel mij namenlijk de zaak aldus voor. JAN VAN TEYLINGEN kocht in 1624 het lidmaatschap van het gild. Hij was toen vreemdeling en zou dus als zoodanig het recht hebben moeten betalen. Waarschijnlijk zou hij dit zooals meermalen geschiedde in termijnen doen, en was de betaling nog niet afgelopen toen hij eene borgersdochter huwde, en daardoor in eene andere verhouding kwam. Men liet hem nu slechts naar dien maatstaf betalen. De woorden *een borgersdochter getrouwt heeft*, zouden er dus later aan zijn toegevoegd. De rekening van het gild die zeker hier eenige opheldering zou geven is over deze jaren niet meer aanwezig.

Waar de huwelijksproclamatie zegt dat hij *tot Hoorn woonde* is zij in strijd met de aanteekening in het gildeboek. Daaruit blijkt toch dat hij reeds in 1624 te Dordrecht gevestigd was.

Deze tegenstrijdigheid meen ik te moeten oplossen door aan te nemen dat hij als jonggezel nog geacht werd woonplaats te hebben waar zijne ouders woonden, en dat zal Hoorn zijn geweest, waar dan ook de huwelijksafkondiging plaats had.

¹⁾ Naam eener straat.

²⁾ Obreen Arch. D. I, bl. 203.

Door de vriendelijke tusschenkomst van Dr. DOZY, gemeente-Archivaris te Leiden, ben ik in staat ook deze proclamatie mede te deelen. Zij luidt:

3e Gebodt den 28sten September 1625.

*met adestaty Jan van Teylingen jongesel van Leuw^{en} ende
buyten getrouwt Aryaentgen Havermans Gerrits weduwe.*

Hier ontmoeten wij weder eene, en nu wel voor mij onverklaarbare, tegenstrijdigheid. In de Dordrechtsche proclamatie staat zeer duidelijk, *van Embden*, wat niet anders kan beteekenen dan dat hij van daar geboortig was, in de Hoornsche staat van Leuw^{en}, waarmede ook niet anders dan de aanwijzing zijner geboorteplaats kan bedoeld zijn.

Het huwelijk werd te Dordrecht, de woonplaats der bruid, voltrokken en het echtbaar schijnt daar althans in den eersten tijd te zijn blijven wonen. Immers bevat het doopboek der Herv. gemeente te Dordrecht de volgende aanteekening:

September 1626.

V. Jan van Teylingen M. Adriana Havermans, t k. Johannes.

Of Dordrecht voortdurend de woonplaats van JAN VAN TEYLINGEN is gebleven is mij niet bekend, ook heb ik niets over zijn verderen levensloop te weten kunnen komen.

Van zijne kunst is ook slechts weinig bekend.

De heer GERRITSEN te Leiden is in het bezit van een groot portretstuk, voorstellende een jonge dame (*aetat.* 18) een handschoen in de hand houdende. Het is gemerkt met den naam des schilders voluit en het jaartal 1638. ¹⁾

Behalve het bovenstaande is aan Dr. BREDIUS nog bekend een *zeer goed mansportret* bij den Heer CAVENS te Brussel

Er bestaat ook nog een door C. VAN DALEN gegraveerd portret van den bekenden TRIGLAND naar het schilderij van J. VAN TEYLINGEN.

XXXVIII.

ARNOLDUS VERBUYS.

Aan eene schrijf- of drukfout bij HOUBRAKEN ²⁾, waar men door de misplaatsing van een stip VERBIUS ³⁾ in plaats van VERBUIJS leest, is het te danken

¹⁾ Mededeeling van Dr. DOZY.

²⁾ D. III, bl. 214.

³⁾ Ook IMMERZEEL heeft VERBIUS in navolging van HOUBRAKEN. Bij KRAMM vindt men nevens ARNOLDUS ook eenen JOHANNES VERBUIJS. Ook deze heeft men mijns inziens te danken aan eene schrijffout en wel in een M.S. van P. TERWESTEN. Het is alles dezelfde *Arnoldus Verbynys*.

Oud-Holland, 1894.

dat WEYERMAN ons de levensbeschrijving van twee schilders voor een geeft. In zijn derde deel vinden wij op bl. 49 ARNOLD VERBIUS en op bl. 265 ARNOLD VERBUYS behandeld. Op bl. 49 geeft hij ons, als naar gewoonte, in eenigzins andere woorden het door HOUBRAKEN geschrevene terug, maar op bl. 265 en volg. vindt men een geheel zelfstandig verhaal waarin hij voornamelijk zijne ontmoetingen met VERBUYS verhaalt. Toch schijnt WEYERMAN eenig vermoeden gehad te hebben dat VERBIUS en VERBUYS dezelfde waren, want hij eindigt de beide artikelen met het verhaal van een door hem gezien schilderij op de Blaak te Rotterdam, daarmede blijkbaar hetzelfde bedoelende.

ARNOLDUS VERBUYS werd volgens WEYERMAN te Dordrecht geboren omstreeks 1657 of 58. Dit strookt niet geheel met eene verklaring van VERBUYS van het jaar 1715 waarin gezegd wordt dat hij toen omtrent 70 jaar was, waaruit zou volgen dat hij een paar jaar vroeger geboren zou moeten zijn.

Een onderzoek in het doopboek te Dordrecht heeft ook niet tot zekerheid kunnen leiden. Het resultaat daarvan was dat de naam VERBUYS gedurende eene reeks van jaren niet in het doopboek te vinden was; maar dat op 16 Febr. 1656 de volgende aanteekening voorkomt

V. Johannes M. Machteltje van Bree, kind Arnoldus.

Misschien is dit onzen VERBUYS; maar bij gemis aan elke verdere aanwijzing blijft het eene gissing, waarvoor alleen pleit dat zij overeenkomt met zijne eigen verklaring van 1715.

Toen ons land aan het einde van 1672 in hachelijken toestand verkeerde daar de Franschen nog een goed deel er van bezet hielden, werd op uitnoodiging der Staten van Holland te Dordrecht, evenals in verschillende andere steden, eene compagnie vrijwilligers opgericht *ten einde den Vyand onder Godes genadigen Segen ende het beleyt van den Heere Prince van Orangie, met de wapenen te helpen resisteren ende in aller Mannelyke dapperheid te repousseren*. Op de lijst dezer vrijwilligers ontmoeten wij de naam van ARNOLDUS VERBUYS, die dus op omstreeks 16jarigen leeftijd zich daarbij heeft aangesloten¹⁾. De omstandigheid dat uitdrukkelijk vermeldt wordt dat deze vrijwilligers, *op er eygen beurs uyt-trocken* doet mij vermoeden dat de ouders van VERBUYS tot den goeden burgerstand behoorden.

Na op den 2^e Januari 1673 naar Gouda te zijn vertrokken, ging men van daar op Alphen. De vijand evenwel uit die streek geweken zijnde, kregen onze

1) Zie hierover BALEN Beschr. van Dordrecht, bl. 910 en volg. Op de lijst dezer vrijwilligers komt ook nog eene MATTHIJS VERBUYS voor, waarschijnlijk een broeder van ARNOLDUS.

vrijwilligers verlof om tot nader orde naar Dordrecht terug te keeren. Den 4 Feb. werden zij evenwel opnieuw opgeroepen en vertrokken daarop den 7^{en} over het ijs naar Gouda en den 9^{en} naar Oudewater ter versterking dezer stad, van waar zij den 24 derzelfde maand weder naar Dordrecht terugkeerden.

Of door deze vrijwilligers eenig werkelijk aandeel in de krijgsverrichtingen werd genomen wordt door BALEN niet vermeld. ¹⁾

Ik vond in de registers der dooden te Dordrecht de volgende aantekening.

1678 Januari.

den 8. Een kint van Arnoldis Verbuis buyten de Vryesepoort en schilder.

Het moge vreemd schijnen dat een buiten echt geboren kind, uit het huis en op den naam van den vader werd begraven, toch is dit in de zeventiende eeuw niet zonder voorbeeld. Immers kennen wij een dergelijk geval ten aanzien van FERDINAND BOL uit wiens huis en op wiens naam 5 Mei 1652 een kind werd begraven terwijl hij eerst 21 Oct. 1653 voor de eerste maal in het huwelijk trad. ²⁾

Omtrent zijne levenswijze en verkeering toen hij nog te Dordrecht gevestigd was, verhaalt HOUBRAKEN ³⁾, dat hij eens ten huize van ARY HUIBERTS VERVEER, met WILLEM DRILLENBURG en JOHANNES OFFERMANS, een ganschen namiddag tot in den avond in gezelschap was en dat daar de beker zoo vaak werd geleedigd dat men niet bemerkte dat de boedel in brand geraakte, zoodat het geheele huis afbrandde.

Op den 10^{en} Maart 1680 vindt men in het Proclamatieboek der Herv. gem. te Dordrecht het volgende aangeteekend.

Arnoldus Verbuis J. M., van Dordt, woont op de Nieuwehaven.

met

Swania van Haestrecht i. d., van 's Gravenhage, woont tot Schiedam.

Wanneer en waar dit huwelijk voltrokken werd, wordt er niet bij vermeld.

HOUBRAKEN zegt dat VERBUYS *verscheiden agtereenvolgende jaren aan 't hof van Friesland als portretschilder is geweest.* Als dit bericht juist is, wat ik door geene andere getuigenissen bevestigd vond, dan blijft het toch een raadsel wanneer dit zou zijn geweest. Zijne berichten zien blijkbaar op een tijd dat VERBUYS te Dordrecht woonde. Dat kan op zijn laatst tot 1692 zijn geweest,

¹⁾ Bij BOSSCHA Neerl. Held. te Land D. II, bl. 138 vond ik dat de Dordr. vrijwilligers met die uit den Haag te Oudewater in bezetting waren. Bij een inval der Franschen, ter plundering van de dorpen Linschoten en Papekop, werden deze, door de zich daartoe aangemeld hebbende vrijwilligers, op schaatsen, vervolgd en verdreven. Zie ook VAN EIJDEN en VAN DER WILLIGEN D. I bl. 132.

²⁾ Katalogus Museum Kunstliefde te Utrecht, bl. 35.

³⁾ D. III, bl. 214.

daar hij in dit jaar in Middelburg gevestigd was. Dat het tusschen 1672 en 1678 zou geweest zijn is met het oog op zijn leeftijd niet waarschijnlijk. Tusschen 1678 en 1680 zijn verblijf in Friesland te stellen laat zich met *verscheiden agtereenvolgende jaren* niet rijmen. Het zou dus tusschen 1680 en 1692 moeten zijn. Maar in 1683 woonde hij nog in Dordrecht zooals blijkt uit eene acte in dato 30 Mei van dat jaar waarbij *Arnoldus Verbuys, Mr. Schilder, w. tot Dordrecht* iemand doet insinueren¹⁾. Er blijft dus het tijdvak van 1683 tot 1692 waarin mij geene aanwijzing omtrent zijne woonplaats bekend is. Maar gesteld dat het bericht van HOUBRAKEN van omstreeks 1692 dagteekent, dan is er voor die *verscheidene jaren* niet veel plaats, te meer daar hij blijkbaar doelt op iets dat reeds geruimen tijd geleden had plaats gehad. Ik ben daarom geneigd te denken dat HOUBRAKEN zich hier heeft vergist.

In de drie hier volgende acten wordt zijne woonplaats niet vermeld.

De eerste, in dato 4 Sept. 1683. Not. W. v. D. SLIJK den Haag, is eene machtiging aan iemand in eene zaak tegen *Fuffrⁿ Claude en Maria Despon*. Misschien wel hetzelfde geval betreffende als het bovenvermelde op 30 Mei van hetzelfde jaar.

Bij de tweede in dato 3 Aug. 1689 (Not. A. LEDEGANCK, den Haag) belooft *Sr. Foris van Texel f 303 — 0 — 0 —* te betalen, die *Sr. Arnoldus Verbuys Mr. fjnschilder*, bij den Hove van Holl. (12 July 1689) gecondemneert is te betalen aan ROBBERT VAN THIEL.

De derde, in dato 27 April 1694, betreft het verhuren door *Swaentje van Haester, huisvr. van Sr. Arnoldus Verbuys, en hare familieleden* van hun huis, *Noordzyde Lange Achterom*, voor *f 300*'s jaars. (Not. H. BERCKHOUT, den Haag.)

Toch moet hij reeds in 1692 te Middelburg gevestigd geweest zijn. Immers bezit de Heer A. A. DES TOMBE te 's Gravenhage de portretten van JEAN WALLERAUT SANDRA en zijne vrouw ANNA CATHARINA STIPEL waarvan het laatste gemerkt is *A. V. buys ft. a^o. 1692*. Daar SANDRA burgemeester van Middelburg was, moet men aannemen dat zij te dier plaatse geschilderd zijn en dat hij daar toen reeds verbleef.²⁾

Uit eene acte in dato 14 Febr. 1695 (Not. C. COUTURIER, den Haag) zien wij dat hij toen te Middelburg woonde. Daarin wordt verklaard dat: *Arnoldus Verbuys, Constschilder, wonende tot Middelburg in Zelandt* aan *Jacob Valdels, lakenkoopman in den Haag f 46* schuldig was voor geleverde winkelwaren.

Eene andere acte van 20 April (Not. W. v. D. SLIJK, den Haag) vermeldt

1) Not. E. v. D. PIJLL, den Haag. Deze en de hiervolgende uittreksels uit acten, ben ik verschuldigd aan de welwillendheid van Dr. A. BRÉDIUS die mij zijne belangrijke aantekeningen omtrent VERBUYS ter beschikking stelde.

2) Mededeeling van den Heer E. W. MOES.

dat *Juffr. Lysbeth Hageneus, Wed. van Martinus van Haester, en Juffr. Swaentje van Haestar, huisvrouw van Monsieur Arnoldus Verbuys, woonende tot Middelburg, als procuratie hebbende van haren man, verdeelen een huis en erve in het lang achterom, Noordzijde, van outs het Akkerboomtie tegenwoordig den Bonten hondt, hen van hunne ouders aangekomen.* Het is zeer bezwaard met hypotheken.

Met deze verdeeling schijnt de zaak nog niet voldoende te zijn geregeld want volgens eene acte in dato 4 Augustus 1697 compareerde, toen voor den Notaris N. VAN AKEN te 's Gravenhage: *Juffr. Swaentje van Haestert huisvr. van Arnoldus Verbuys, Constschilder procuratie hebbende van haar man,* (welke procuratie gepasseert was 13 Maart 1695 voor den Notaris ALB. ROOS te Middelburg) ter behandeling eener kwestie over den verkoop van het huis den *Bonten hont*.

Hierboven sprak ik de meening uit dat de ouders van VERBUYS niet onbemiddeld schijnen te zijn geweest en uit de hier medegedeelde acten volgt dat hij van de ouders zijner vrouw iets had geërfd; maar zijn ongeregeld gedrag, waarvan zoowel HOUBRAKEN als WEYERMAN gewagen, was zeker ook van nadeeligen invloed op zijne kunst en daaruit voortvloeiende verdiensten. Zijne finantien waren dan ook blijkbaar in slechten staat, zoodat hij zijne schulden niet naar behooren kon voldoen.

Volgens WEYERMAN heeft VERBUYS te Middelburg geruimen tijd geschilderd voor zekeren heer MUNK, burgemeester dier stad. In diens huis beschilderde hij onder andere eene kamer met zulke onzedelijke tafereelen dat het zoowel den schilder als den lastgever tot groote oneer strekte. WEYERMAN, die ons dit vertelt, was anders, zooals bekend is, voor geen klein geruchtje vervaard. Intusschen dient men met zijne verhalen voorzichtig te zijn. Hij is een liefhebber van overdrijven, en dikwijls heeft het den schijn alsof hij, om eigen gebreken te bedekken, die van anderen met bijzonder zwarte kleuren schildert.

Het was, zegt WEYERMAN: *toen Breda vol Engels garnizoen lag* waaruit ik opmaak dat dit was tusschen 1695 en 1697, althans voor den Rijswijkschen vrede, dat VERBUYS daar ter stede kwam, drie schilderijen medebrengeude in de hoop die aan de Engelschen, die ruim met het geld omgingen, te verkoopen. Het voornaamste, ruim 8 voet hoog en 7 breed, was eene allegorische voorstelling met kindertjes, festoenen van bloemen en kruiden vlechtende, benevens losse bloemen, guirlandes en een bloemfaas van Bentheimer steen, uitmakende zooals W. dit noemt *een vrolyk konsttafereel van eene bevallige verkiezing*. Het tweede was eene Maria Magdalena met *een schoon aangezicht*; maar overigens te zinnelijk voor een godsdienstig onderwerp. Het derde een Christus met een doornenkroon, volgens W. gekopieerd naar een bekende prent van ANTHONY VAN DIJK. Deze schilderijen stelde VERBUYS voor de liefhebbers ten toon; maar ofschoon ver-

scheidene Engelsche officieren ze kwamen zien, vroeg zelfs niemand naar den prijs. Hij was toen verplicht ze in een herberg publiek te verkoopen, waar ze in tegenwoordigheid van een honderdvijftigtal toeschouwers gezamenlijk nog geen tachtig gulden oprachten, terwijl WEYERMAN ze toch wel minstens 100 Ducatonnen waardig schatte. Deze geringe opbrengst was zelfs niet voldoende om de in zijn logies gemaakte onkosten te betalen zoodat W., bij wie hij zich als St. Lucasbroeder aanmeldde, hem nog eenige guldens moest leenen om het restant zijner schuld en zijne terugreis naar Middelburg te betalen.

Een maand of drie later schreef W. aan VERBUYS dat hij vijf of zes personen gevonden had die zich door hem wilden laten portretteeren, zoo hij het de moeite waardig achtte daarvoor over te komen. Hij liet zich niet lang wachten, weder drie door hem vervaardigde schilderijen medebrengende, die hij te koop aanbood, maar die ook geen koopers vonden.

WEYERMAN woonde met zijne moeder, welke hij overhaalde om VERBUYS kosteloos verblijf te zijnen huize aan te bieden, alleen onder voorwaarde dat hij voor hem cenige steenen vazen zon schilderen die W. met bloemen en fruit zou versieren. Aanvankelijk schijnt dat goed te zijn gegaan. VERBUYS ging naarstig aan het schilderen en maakte enkele zoo mans- als vrouwenportretten; maar hij liet de menschen zoo lang voor zich poseeren, dat het sommigen verveelde, die daarom niet terugkwamen en hem met zijn werk lieten zitten.

Intusschen schijnt hij zich wat te veel te hebben gedragen alsof hij in een logement was, waar hij zijne verteedingen betaalde. Dit begon WEYERMAN te vervelen, zoodat hij hem ter deure uitzette. Toen huurde hij eene kleine kamer bij een kleedermaker, waar hij eenige kleine stukjes schilderde die hij door eene vrouw liet rondventen, wat natuurlijk weinig opbracht. Eens vond hij gelegenheid om een pachter met zijn vrouw te schilderen, waarvoor hij zestig gulden ontving, die hij evenwel spoedig weder verteedde. WEYERMAN vaart erg uit over zijn slordige levenswijs en zijn misbruik van sterken drank, wat deze verder verhaalt van een tweegevecht tusschen hen zullen wij maar voor zijne rekening laten. VERBUYS vertrok na eenigen tijd weder naar Middelburg.

Den 23^{en} Mei 1702 vinden wij VERBUYS tijdelijk in den Haag. Volgens eene acte van dien datum waarbij *Monsr. Johannes Blommendael, Beelthouwer in den Haag* transporteert aan *Monsr. Arnoldus Verbuys, Constschilder, althans in den Hage*, eenige goederen o. a. een kabinet van Arabisch hout, bedden, spiegels, dekens, gordijnen, twee levensgrootte pleisterbeelden, 12 schilderijen en modellen, teekeningen en prenten, ter voldoening van *f* 321 hem VERBUYS van den voorn. BLOMMENDAEL competeerende over aan hem geleverde schilderijen. Not. M. VAN AERSSEN te den Haag.

Den 13 Juli 1702 compareerden weder voor den Notaris H. VAN BERCKHOUT: de Hr. Arnold Verbuys, konstschilder en Juffr. Swania van Haester, egtelieden, woonende tot Middelburg in Zeeland, jegenswoordig hier in den Hage. Zij zijn schuldig aan een lakenkooper f 125 en transporteeren daarvoor de helft der huurpenningen van een huis en erve aan de Zuidzijde van de Nieuwe Molstraat.

Ofschoon dus den Haag herhaalde malen door hem werd bezocht schijnt hij toch tot omstreeks het jaar 1706 in Middelburg te zijn blijven wonen, eerst in dat jaar toch vinden wij hem in den Haag gevestigd.

Op de lijst der meesters die hun recht hebben voldaan aan de Haagsche schildersconfrerie vindt men het volgende aangeteekend: Den 16 Nov. 1706 heeft zich aangegeven Mr. Verbuys ¹⁾ als constschilder, omdat zijn vrouw een schildersdochter ware f 6—0—0. ²⁾

Den 31 December 1706 huren de Heer Arnoldus Verbuys, Constschilder, zijne echtgenootte Juffr. Swania v. Haestregt, en hunne meerderjarige dochter Juffr. Theodora Maria Verbuys, te samen een huis en erve Westzijde Wagenstraat, zonder den tuin, voor 2 jaren, voor f 296.— 'sjaars. De schilder teekent

Acte Not. S. KNOL, den Haag.

Het gezin had zich dus nu voor goed te 's Gravenhage gevestigd. Een extract uit de minuut Octroyen van Holl. van 1706 doet ons de talrijkheid van zijn gezin kennen. Het bestond uit man, vrouw en vier kinderen, waarvan drie dochters en een zoon. De oudste dochter, 24 jaar, was mede opgeleid in de conste van schilderen. De tweede dochter was 18, de derde 15, de zoon 8 jaren oud. ³⁾

Van het verblijf en de werkzaamheden van VERBUYS na zijne nederzetting in den Haag is mij niets bekend, als dat hij 13 Febr. 1714 aldaar eenige schilderijen taxeerde blijkens eene acte van de Notaris C. DEN HAEN.

¹⁾ Obreen Arch. D. V, bl. 140.

Ofschoon hier de voornaam niet vermeld wordt, blijkt uit het hier medegeedeelde dat hier niemand anders dan onze ARNOLDUS wordt bedoeld en dat TERWESTEN, van deze inschrijving melding makende, zich in den voornaam heeft vergist, waardoor KRAMM aan zijnen JOHANNES is gekomen.

²⁾ Ik vind op die zelfde lijst der Confrerie op bl. 159 eenen VAN HAESTERT, zonder eenige bijvoeging. Dit moet de vader van SWANIA geweest zijn

³⁾ Obreen Arch. D. II, bl. 150.

Heel best schijnt het hem echter niet te zijn gegaan. Hetzij dat zijn werk te slecht werd betaald of tengevolge zijner ongeregelde levenswijs, waarschijnlijk door beide omstandigheden tegelijk, schijnen zijne finantiën steeds te zijn achteruitgegaan. Immers in 1715 wendt hij zich tot de Staten van Holland om, daar hij een man was van *omtrent 70 jaren, belast met twee kinderen en die buyten zyn schilderkunst — die vermits de slechte tyden ook zeer weinig in extime en genoegsaem 't eene mael in verval is — niet was hebbende om met zyn kinderen van te cunnen bestaan, als de huur van de voorschreven huysinge* (gelegen in de Nieuwe Molstraat¹⁾) met verzoek van Octroy om ontslag van fidei-commis om dit huis te mogen *Veralieneeren en aan copers op te dragen*, welk verzoek hem werd toegestaan.²⁾

Dit huis werd dan ook verkocht blijkens eene acte gepasseerd voor den Notaris M. VAN AERSSEN te 's Hage in dato 23 December 1715, waarbij *Sr. Adriaen van Ryck. curator in den boedel van Arnoldus Verbuys, constschilder alhier* (volgeds acte van curatele van dato 14 April 1715) *bekent verkoft te hebben* een huis, Zuidzijde Nieuwe Molstraat voor f 2500.—

Omtrent den verderen levensloop van VERBUYS hebben wij geene andere bron dan de niet zeer zuivere van WEYERMAN.

Deze verhaalt dat toen hij ruim veertien jaren geleden (zijn werk werd uitgegeven in 1729) te Delft woonde, op zekeren middag wandelende, aan de overzijde der brug, die hij passeerde, een persoon zag die hij meende meer te hebben ontmoet. Hij liep daarom de brug over en herkende in dien persoon ARNOLD VERBUYS, die hem beleefd groette, zonder hem aan te spreken. WEYERMAN ging naar hem toe en vroeg hem of hij niet den schilder VERBUYS was? Waarop hij ten antwoord kreeg. *Fa myn Heer, wel eer was ik die persoon, doch thans ben ik uytgeschraapt op het Kantoorboek der leevenden: en zo je nicuwsgierig zyt om te zien of ook myn woord myn zegel is, ga met my mee, want ik verzeker u dat ik in het element des waters die rust gaa zoeken, die ik alhier niet kan vinden op der aarde: met een woord, Campo, ik ga om me te verdrinken.* Indien hij werkelijk deze theatrale toespraak heeft gehouden dan kan het niet verwonderen dat WEYERMAN dacht dat hij er mede spotte. Ik vermoed evenwel dat zij wat den vorm betreft althans van diens eigen maaksel is. Doch hoe dit zij, zijn wild voorkomen, zijne gebaren en schamele kleeding, overtuigden W. dat er iets *ongemeens haperde*. Hij zocht VERBUYS van zijn wanhopig plan af te brengen en nam

1) Dit huis was aan hem en zijne zuster ANNA MARIA BUYS vermaakt door MARIA BEYERS, bij Notaricele acte gepasseerd te Dordrecht 8 Aug. 1671.

2) Obreen Arch. D. V, bl. 157.

hem mede naar de herberg het Gulden Vlies, waar hij hem op een flesch wijn had genoodigd. Daar verhaalde hij aan W. onder een vloed van tranen dat zijne huisvrouw en al zijne kinderen, uitgezonderd zijne oudste dochter, overleden waren, en dat hij nu oud, arm en verlaten, een einde aan zijn leven wilde maken.

Door dit verhaal bewogen, bood WEYERMAN hem eenig geld en zijn tafel aan en bezorgde hem eene kamer om te kunnen werken. Den volgenden dag ontbood VERBUYS dan ook zijne schildersgereedschappen; maar toen hij begon te werken bleek al spoedig dat zijn talent geheel was verloren gegaan en hij niets redelijks meer tot stand kon brengen, waarschijnlijk grootendeels door zijne verslaafdheid aan den drank, en WEYERMAN, die hem van grove ondankbaarheid beschuldigde, trok zijne hand spoedig van hem af. Wat er verder van VERBUYS geworden is vonden wij nergens vermeld.

Over zijne kunst zegt WEYERMAN: *Hy koloreerde heerlyk, maar misteekende deerlyk* en verder dat hij zijne beelden en composities veeltijds aan prenten ontleende en nog moeite had ze goed na te teekenen, terwijl hij zijne modellen voor het portret zoo lang liet zitten, dat zij soms na half voltooid te zijn niet terug kwamen en er hem mede lieten zitten. Dat in dit oordeel overdrijving ligt spreekt van zelf, wanneer wij hem per slot hooren zeggen dat VERBUYS *in het krachtigste van zyn tyd een braaf schilder is geweest, die wel wat goeds kon doen, als het hem lustte.*

HOUBRAKEN, die VERBUYS gedurende zijn verblijf te Dordrecht gekend had, noemt hem eveneens *een braaf schilder, maar zoo vlug als de wind*; en hoewel dit laatste nu niet wel overeenkomt met WEYERMANS klacht over zijn langzaam werken, stemmen beide daarin weder overeen, dat hij een groote voorliefde had voor onkiesche onderwerpen. Het schilderijtje dat WEYERMAN bij een notenkoopman op de Blaak te Rotterdam van hem zag en om zijne uitvoering zeer geprezen werd, komt dit bevestigen.

Volgens TERWESTEN waren in 1776, zoowel te 's Gravenhage als te Dordrecht, van zijne werken aanwezig¹⁾.

In de „Historische Erklärungen der Gemälde, welche Herr GOTTFRIED WINKLER in Leipzig gesammelt, Leipzig 1768” wordt onder n°. 563 een werk van hem beschreven. Op hout, 2 voet hoog, 2 voet 4 duim breed. *„Mitten in einer Gesellschaft des gemeinen Haufens, die sich in einem bäuerischen Vorhause sammlete, nahet sich ein Weib einem sitzenden Manne, ihm schmeichelnd das Kinn zu berühren. Neben ihr am Tische ruhet ein kleines Mädchen, mit den Armen im Schoose einer alten Frau, sich den Kopf reinigen zu lassen. Ein sitzendes Weib putzet sich hinter ihr vor dem Spiegel, den ihr ein Knabe vorhält. Zur Linken*

¹⁾ Zie KRAMM op *Johannes Verbuis*.
Oud-Holland, 1894.

verhindert die Magd mit dem Besen den zur Thüre herein springenden Hund, eine Katze zu verfolgen, die eine Maus gefangen hat. Einer der beiden hinten sitzenden Bauern zählet Geld; indem der andere mit dem Krüge in Arme ent schlafen ist”.

Op den Catalogus der verkooping van JOHAN VAN DER LINDEN VAN SLINGELAND gehouden te Dordrecht 22 Augustus 1785 kwamen twee schilderijen van A. VERBUYS voor waarvan de beschrijving luidt als volgt.

No. 457. *Op doek, h. 15, br. 12 dm.*

Een vrolijk Man, zittende bij een Tafel, wordende gecarresseerd door een galant Dametje, zij is in 't wit satijn gekleed, en heeft een Geld-beurs in haar hand; alles is uitvoerig en kunstig behandeld, en van zeer natuurlijke uitwerking.

No. 458. *Op doek, h. 22 dm., br. 26 dm.*

Danaë leggende op een Rustbedde, voorts de gouden Regen met meer bijwerk Goed geschilderd.

Het eerste stuk bracht f 7 — 15 st., het tweede f 10 — 5 st. op.

Er schijnt weinig van zijn werk te zijn overgebleven. Zoover mij bekend is bevat geen onzer openbare verzamelingen een exemplaar er van.

Bij den Heer DES TOMBE te 's Gravenhage vindt men de beide portretten hier boven reeds vermeld.

Het Museum te Gotha bezit eene voluit gemerkte *Andromeda* waarover de Heer E. W. MOES in den Ned. Spectator van 19 Juli 1890 schreef.

Deze Heer meldde mij nog dat in het Museum te Angers eene *Mars en Venus* van VERBUYS wordt gevonden afkomstig van de coll. EVEILLARD DE LIVOIS 1790.

Dr. A. BREDIUS schreef mij dat hij eenige jaren geleden bij MONCHEN twee portretten zag; *man en vrouw, gem. A. Verbuys, zeer Fransch, genre Mignard, goed maar versleten. Grootte pruik. Breed geestig gedaan. Costuum met losse breede toetsen.*

Ziedaar alles wat ik van zijne kunst kan vermelden.

Volgens VAN GOOL was hij de eerste leermeester, maar slechts voor korten tijd, van ARNOLD BOONEN.

